

ІНТЕРАКТИВНІ МЕТОДИ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ СТУДЕНТІВ НА ЗАНЯТТЯХ З АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Костянтин КОСТЮЧЕНКО (Кіровоград, Україна)

У статті розглядається важливість інтерактивного навчання студентів у вивченні іноземних мов. Автор виділяє етапи заняття з використанням інтерактивних методів і наводить уміння критичного мислення, які формуються в студентів у процесі вивчення англійської мови.

Ключові слова: інтерактивне навчання, критичне мислення, структура заняття з англійської мови, інтерактивні методи, уміння студентів.

In the article the importance of interactive studies is examined. The author distinguishes the stages of lessons with the use of interactive methods and lists the skills of critical thinking which are being formed in the process of learning English.

Keywords: interactive teaching, critical thinking, structure of the English lesson, interactive methods, skills of students.

Процеси демократизації та гуманізації суспільства, розвиток інформаційних технологій, застосування їх негативних наслідків для людства ставлять перед навчальними закладами завдання виховувати толерантних громадян, спроможних критично оцінювати події навколишнього світу й адекватно на них реагувати. Тому одним з важливих аспектів системи освіти в Україні є підготовка громадян, здатних критично мислити і творчо розв'язувати проблеми. Мета сучасної вищої школи – навчити випускників самостійно здобувати знання, знаходити оптимальні способи вирішення проблемної ситуації, аргументовано відстоювати власну позицію, чітко висловлювати власну думку.

Критично мисляча людина спроможна проаналізувати інформацію, перевірити її достовірність, суперечливість даних, обрати та оцінити аргументи для доведення. Вчений О. Тягло трактує критично мислення як активність розуму, який спрямований на виявлення і виправлення своїх помилок, точність тверджень і їх обґрунтованість [4]. Науковці Л. Велитченко, Г. Липкіна, А. Ребер, Д. Халперн вважають, що критичне мислення полягає в умінні оцінювати власні думки та думки інших, виявляти в них сильні та слабкі аспекти, піддавати сумніву достовірність доказів [3].

Д. Халперн виділяє такі ознаки критичного мислення: готовність до планування, упорядкованість думок, наполегливість у напруженні розуму, готовність виправляти свої помилки, пошук компромісних рішень [4].

О. Пометун зазначає ряд умінь критичного мислення: виділяти головне, робити порівняння, визначати необхідну інформацію, ставити потрібні запитання, відокремлювати помилкові судження від непомилкових, виявляти причинно-наслідкові зв'язки, знаходити і наводити аргументи, робити висновки й перевіряти їх на практиці, передбачати наслідки [3].

Таким чином, аналізуючи виділені дослідниками уміння критичного мислення: знаходити способи вирішення проблем; сприймати нові ідеї, аналізувати висновки з них; зіставляти різні погляди, точки зору; обирати власну позицію та обґрунтовувати її доцільність у конкретній ситуації; бачити невизначеність, помилковість суджень, які пропонуються іншими, можна стверджувати на важливості їх формування в студентів у процесі вивчення англійської мови. Автор статті вважає, для того щоб сформувати в студентів уміння критичного мислення на заняттях з англійської мови доцільно використовувати інтерактивні методи навчання.

За останнє десятиріччя відбулися серйозні зрушення в оцінці змісту навчальних цілей вивчення гуманітарних дисциплін, особливо іноземних мов. Стратегія розвитку освіти в Україні відповідно до національної програми "Освіта" передбачає використання світового досвіду для створення системи освіти, яка відповідала б стандартам XXI століття. До таких наукових розробок належить система розвивального навчання, яка відрізняється від "навчання", де відбувається механістичне засвоєння знань.

Новий національний стандарт вивчення англійської мови, ґрунтується на таких ключових поняттях: спілкування, мотивація та інтерактивність. Тому одним з підходів у вивченні іноземної мови є інтерактивне навчання, яке передбачає організовану взаємодію студентів між собою та викладача зі студентами, що забезпечує включеність у роботу з більшим чи меншим ступенем активності всіх її учасників. Це сприяє посиленню інтенсифікації спілкування між студентами та викладачем у навчальному процесі [1].

Постійна динаміка навчання, парні та групові форми роботи, інтерес, вільне висловлювання думок, критичний аналіз інформації, дискусії, суперечки відіграють важливу роль у процесі ефективного засвоєння навчального матеріалу. При цьому викладач не тільки контролює помилки студентів, а й стає координатором їхньої діяльності. Викладач виконує функції консультанта, до якого студенти завжди можуть звернутися за допомогою. Він створює сприятливу атмосферу для вільного висловлювання думок і критичного ставлення як до ідей партнера, так і до власних ідей. Тому важливим аспектом у професійній підготовці майбутніх учителів є формування в них умінь використовувати інтерактивні методи навчання.

Інтерактивне навчання – це упорядкована взаємодія учасників навчального процесу, що спрямована на досягнення визначеної мети. У сучасному розумінні інтерактивному навчанню характерні такі риси як двобічний характер, обов'язкова спільна діяльність викладача та студентів, керівництво викладачем навчальним процесом, спеціальна організація та різноманітність форм навчання, інформаційна програма, цілісність та єдність, мотивація та зв'язок з реальним життям, виховання та розвиток особистості студентів одночасно з процесом засвоєння нових знань [2, 6, 7].

Автор статті зазначає, що під час інтерактивного навчання викладач має постійно заохочувати сильних та слабких студентів до активної участі на заняттях, створювати ситуації успіху. Викладачеві необхідно контролювати процес досягнення поставлених цілей,

у випадку невдачі переглядати стратегії й тактику роботи, шукати та виправляти недоліки в них.

У використанні інтерактивних методів на заняттях з англійської мови зазначаємо низку проблем, які виникають у студентів: неспроможність висловлювати власні думки; страх бути осміяним іншими студентами; об'єктивно оцінювати думки інших; йти на компроміс у прийнятті рішень; студентам важко бути мобільними, сприймати різні підходи, методи роботи. Тому інтерактивне навчання англійської мови має спонукати студентів ставати активними учасниками навчального процесу, залучати їх до вільного висловлювання власних думок, можливого відстоювання своєї позиції у розв'язанні навчальних задач, розвивати у них навички самостійного вирішення проблемних завдань.

Метою використання інтерактивних методів на заняттях з англійської мови є розвиток у студентів ініціативи, самостійності, критичного мислення, творчості у прийнятті рішень. В умовах інтерактивного навчання викладач і студент знаходяться у рівноправних партнерських стосунках: вони спільно визначають мету діяльності, об'єкт, суб'єкт, способи, засоби діяльності, цілі навчання. Під час такого спільного пошуку здійснюється обмін думками, знаннями, способами діяльності, внаслідок чого відбувається рефлексія, оцінювання здобутих результатів у навчальній діяльності. Все це сприяє формуванню в них власної позиції активного суб'єкта навчання, критичного мислення, уміння працювати самостійно. При цьому викладач виступає не тільки джерелом інформації, а й організатором усієї навчальної роботи. Він створює сприятливу атмосферу співпраці зі студентами, допомагає їм творчо підходити до процесу навчання взагалі, сприяє розвитку в них умінь зіставляти альтернативні рішення, бачити нетипові способи розв'язання навчальних проблем.

Інтерактивні методи навчання, відзначає Т. Паніна, дозволяють інтенсифікувати процес розуміння та творчого використання знань у вирішенні проблемних ситуацій; у студентів формуються уміння раціонального підходу до оволодіння інформацією. Інтерактивне навчання збільшує мотивацію студентів до вирішення проблемних завдань, які виникають, що надає емоційного піднесення до їх пошукової активності; в інтерактивному навчанні кожен робить свій внесок до результату групової роботи; процес навчання має особистісний характер до майбутньої педагогічної діяльності [5].

В контексті формування критичного мислення в студентів на заняттях з англійської мови з використанням інтерактивних методів навчання необхідно виділити етапи заняття. О. Пометун визначає такі етапи заняття з використанням інтерактивних методів навчання: мотивація, представлення теми та очікуваних навчальних результатів, надання необхідної інформації, інтерактивна вправа – центральна частина заняття, підбиття підсумків, оцінювання результатів [6, 7]. Дослідниця О. Попович – організаційний етап, створення проблемної ситуації і формування мети заняття, ознайомлення із завданням кожену групу, робота в групі, спільне обговорення виконаних завдань, оцінювання роботи кожної групи, окремих її членів, підсумок заняття [8].

Аналіз праць [5, 6, 7, 8, 9] уможливив нам виділити наступні етапи заняття з використанням інтерактивних методів у вивченні англійської мови: мотивація, представлення теми, актуалізація теоретичних знань, усвідомлення і засвоєння знань, формування практичних умінь, навичок, рефлексія.

На першому етапі зосереджується увага студентів на проблемі, викликається інтерес до обговорюваної теми. Другий етап заняття передбачає постановку мети та завдання заняття, здійснюється перевірка раніше засвоєного навчального матеріалу. Третій етап забезпечує практичне опанування навчального матеріалу, досягнення поставленої мети заняття. Рефлексія передбачає аналіз студентами та викладачем проведеного заняття, визначення переваг та недоліків у роботі, усунення можливих помилок у майбутній навчальній діяльності.

Вважаємо для ефективного формування умінь критичного мислення студентів на заняттях з англійської мови використовувати наступні інтерактивні методи навчання відповідно до виділених етапів заняття:

мотивація; асоціювання, пошук аргументів і суперечностей, дискусія;

представлення теми та актуалізація теоретичних знань: запитання / відповіді, закінчить речення, складання понятійної таблиці, таблиці «Так-Ні»;

усвідомлення та засвоєння знань, формування практичних умінь, навичок: мозковий штурм, закінчить речення, вільне письмо, порушена послідовність, аналіз ознак понять, читаємо / думаємо / працюємо в парах, читаємо / думаємо / обмінюємося ідеями, знаю / хочу дізнатися / вивчив, індивідуальна або групова робота з текстом, аналіз навчальних ситуацій, рольова гра;

рефлексія: запитання / відповіді, постановка взаємних запитань, перегляд ключових термінів, перегляд порушеної послідовності, рефлексивний аналіз занять, взаємне опитування.

Таким чином, у вивченні іноземної мови з використанням інтерактивних методів у студентів формуються наступні уміння:

Вільно висловлювати власні думки.

Здійснювати аналіз власних та інших пропозицій.

Чітко формулювати запитання.

Порівнювати власні переконання з іншими.

Критично оцінювати думки інших.

Відстоювати власні позиції, наводити аргументи.

Формулювати лаконічні висновки.

Знаходити суперечності в фактах, твердженнях.

Проводити детальний аналіз навчальної ситуації.

Знаходити раціональний спосіб вирішення проблеми.

Отже, організація занять з англійської мови спрямованих на формування критичного мислення студентів являє собою поетапно-логічне і систематичне використання інтерактивних методів навчання від простіших до складніших і включає в себе: засвоєння ігрових прийомів, розширення застосування на заняттях ігрових ситуацій, елементів дискусій, обговорень, проведення в ігровій формі підсумків занять з теми. Уміла реалізація методів інтерактивного навчання у вивченні іноземної мови забезпечує організовану взаємодію студентів між собою та викладачем, студенти стають активними учасниками педагогічного процесу, в них відбувається розвиток ініціативи, самостійності, творчості, критичного мислення у навчальній діяльності.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Гейхман Л. К., Зуев И. И., Нигматуллова Э. Ф., Попова Г. С. Интерактивный подход и модель дистанционного обучения иностранным языкам. - <http://www.ii04.pfo-perm.ru>
2. Гейхман Л. К. Искусство быть и общаться с Другим (Интерактивное обучение). – Пермь: Центр развития образования, 2001. – 198 с.
3. Липкина А. И., Рыбак Л. А. Критичность и самооценка в учебной деятельности. – М.: Просвещение, 1968. – 41 с.
4. Марченко О. Г. Формування критичного мислення школярів. – Х.: «Триада+», 2007. – 160 с.
5. Панина Т. С. Современные способы активизации обучения: учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / Т.С. Панина. – М.: Академия, 2006. – 176 с.
6. Пометун О., Пироженко Л. Интерактивні технології навчання: теорія, практика, досвід. – К., 2002. – 136 с.
7. Пометун О., Пироженко Л. Сучасний урок: Інтерактивні технології навчання. – К., 2004. – 192 с.
8. Попович О. Інтерактивні методи навчання. Групова форма роботи /О.Попович // Школа. - 2011. - №11. – С.54 – 66.
9. Щербатенко О. Інтерактивні технології навчання іноземних мов / Олена Щербатенко // Директор школи, ліцею, гімназії. – 2009. - № 4. – С. 40 – 44.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Костянтин Костюченко – кандидат педагогічних наук, асистент кафедри іноземної філології Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка.

Наукові інтереси: організаційно-педагогічні умови формування критичного мислення майбутніх учителів.